Santiago López Petit: “La CUP és tragicòmica, i Podem, directament, cínic”

Santiago López Petit (Barcelona, 1950) és un home afable, atent i sensible. Sorprèn gratament quant parla, i aquesta sensibilitat és acompanyada d'un discurs sobre la vida, la filosofia i la política profundament radical. Com es pot impugnar la realitat? Què significa voler viure? Com es tradueixen aquests plantejaments en pràctiques polítiques concretes? Professor de filosofia de la UB, les seves classes eren un refugi per a militants i activistes de l'esquerra de l'esquerra, quan ser anticapitalista no era moda. Per les seves classes han passat molts protagonistes de la “nova política”. Parlem amb ell de filosofia, del 15-M i dels nous partits, entre altres qüestions.

Text: Joan Carbonell / Fotos: Jordi Borràs

Alguns analistes polítics, com l’Enric Juliana, diuen que vivim temps interessants. Què en penses?

El concepte ‘temps interessants’ aplicat aquí no em sembla gaire adequat. Per a qui són interessants? Per què són interessants? De fet, et posen en la situació d’espectador. És cert que sembla que s’ha acabat la vaga dels esdeveniments i que passen moltes coses. Però la pregunta llavors seria fins a quin punt els esdeveniments són portadors d’una novetat radical, fins a quin punt vénen carregats de futur. Jo tinc una sensació partida. Hi ha moments en què penso que sí, que realment són moments històrics, que el bipartidisme a l’Estat espanyol està caient, que la gent està organitzada a tot arreu i, per exemple, hi ha més ateneus, més interès per la cultura. Però, per altra banda, segons com ho miro, tinc la impressió que no; que estic vivint, igual que altres membres de la meva generació, la repetició d’una història ja coneguda, d’un teatre, d’una comèdia que realment no obre espais de possibles, sinó que repeteix una història, un canvi d’elits. Estic amb un peu a cada costat. De fet, el proverbi xinès que diu “Que visquis temps interessants” és una maledicció. Vol dir que visquis temps problemàtics. En aquest sentit, des del meu punt de vista, tant de bo visquem temps problemàtics. Temps per anar al fons de les coses.

Dius que som davant una comèdia que es repeteix. Parlem de la teva trajectòria. Vas començar a militar políticament als anys setanta.

Jo estudiava químiques i un dia va venir a la facultat el militant autònom José Antonio Díaz Valcárcel a fer una conferència sobre el Primer de Maig. El seu discurs era completament diferent del que coneixíem. En aquell moment hi havia grups trotskistes, proxinesos o Bandera Roja, que representaven l’esquerra tradicional, més o menys regulada. Era el partit leninista de sempre sota versions diferents construït a partir del llibre ‘Què fer?’, de Lenin, és a dir, una estructura jeràrquica cap a dins i una estructura jeràrquica cap a fora on la classe treballadora quedava subjugada al partit, el partit al secretariat i finalment aquest al líder. José Antonio Díaz Valcárcel em va ensenyar

que hi havia a Barcelona altres formes d'organització, assembleàries i autoorganitzades. La meva entrada a la política va ser recolzant aquest tipus de moviment que no era l'esquerra hegemònica.

> "Si vols arribar a una societat lliure, has de ser lliure abans. Amb un partit leninista, això era impossible"

Al llibre '[Crítica de la izquierda autoritaria en Cataluña]', ara reeditat i actualitzat, expliques que van ser les pràctiques i les formes d'organització de les formacions leninistes les que us van fer buscar altres formes de militància. Quina era la problemàtica?

La idea central del llibre era desmitificar el model leninista que abans he comentat. No ho volíem fer oposant-lo a una altra tradició com, per exemple, l'anarquisme i entrar així en una discussió de llibres, sinó mostrant, per exemple, quin era el valor de la teoria política dins les organitzacions: la gent creia que tu participaves en una organització política si estaves d'acord amb la seva idea, la seva concepció política. Nosaltres, fruit de l'experiència personal i dels testimonis recollits, arribàvem a la conclusió que la gent participava en una organització concreta per afinitats personals, per proximitat i fins i tot per qüestions amoroses. Vam desmuntar unes grans veritats fetitxe. La clandestinitat era la gran excusa per a aquestes elits per controlar l'organització, ja que incomunicava les cèl·lules i només els dirigents coneixien tota la informació i no permetien fer grans assemblees. D'aquesta manera, tallaven la comunicació interna i separaven intel·lectuals i obrers per evitar-se problemes. El paper del líder era clau. I com aquest, més intel·lectual, es relacionava amb el líder obrer per arribar a les masses. El que ens va moure era una idea que segueix sent vàlida ara: els mitjans que utilitzes per aconseguir una societat diferent han de prefigurar aquesta societat. El nucli del pensament dialèctic ho diu de la manera següent: si vols arribar a una societat lliure, has de ser lliure abans. Amb un partit leninista, això era impossible.

Podríem dir que forces com Podem segueixen una estratègia leninista?

En certa manera, sí. La nova política ha posat al centre la idea de la direcció política. El partit leninista posa en primer pla la necessitat de dirigir políticament les masses, els treballadors; ara diran la gent decent. Sempre és aquesta idea de direcció política externa al mateix moviment. Aquesta direcció sempre comportarà una certa burocràcia. El grup Socialisme o Barbàrie a França va teoritzar sobre aquest fenomen i va demostrar que una de les principals conseqüències d'aquest model és separar dirigents de dirigits o pensadors de subjectes no pensadors.

> "En el sector autònom va haver-hi un grup petit de gent que va creure de bona fe que es podia fer alguna cosa entrant al PSC"

Quin paper va tenir l'esquerra autoritària a la Transició?

Crec que no val la pena perdre temps criticant la Transició. Durant molts anys érem pocs els qui la criticàvem i ara de sobte són molts els qui ho fan com la font de tots els mals. Recordo fa un parell d'anys Salvador Giner criticant la Transició en una conferència on també hi era Pasqual Maragall, quan són gent que va participar en tot això. La Transició és molt fàcil d'explicar: en un moment determinat, la fracció del capital més intel·ligent se n'adona que la dictadura no els serveix i és dèbil. La naturalesa repressiva de la dictadura polititzava qualsevol acte, qualsevol reivindicació. Per exemple, recordo com la lluita per un semàfor a l'Hospitalet va derivar en un problema d'ordre públic. Com a estructura política era inservible, ja que, en lloc d'apaivagar, multiplicava els conflictes. I els sectors reformistes del capital que veuen la dictadura com un obstacle es troben amb

el reformisme obrer. I tots dos reformismes es troben en contra d'allò que se'ls escapava, allò que podem anomenar moviment autònom, o autonomia obrera. A la Transició hi va haver més conflictes que durant la Revolució Russa. És impensable per a la gent jove d'ara aquell moment: conflictes permanents a les escoles, a les universitats, a tot arreu. Hi havia un contrapoder que naixia, i això s'havia de parar. Els Pactes de La Moncloa, el pacte social, són aquesta trobada entre els dos reformismes. No és una qüestió de traïció, no s'ha de personalitzar aquest procés. N'hi ha molts que canvien de jaqueta; però, si hagués estat només una qüestió de traïció, el moviment hauria tirat molt més endavant i la derrota no s'hauria plantejat com a victòria, que és el que acaba passant. La classe treballadora va veure que en un moment determinat s'obria un abisme davant d'ella i va preferir fer un pas enrere i convertir-se en un grup de pressió dins el mateix sistema. Aviat pagaríem cara la nostra derrota, i el neoliberalisme va començar la progressiva desarticulació política, econòmica i social de la classe treballadora. Quan un jove avui va a buscar feina i es troba la situació actual de precarietat i d'explotació, és perquè fa molts anys, quan encara no havia nascut, vam perdre.

Quin seria el moment concret en què es dóna aquesta desarticulació, aquesta derrota?

Depèn de cada país. A Itàlia el 1977, tal com va explicar Balestrini, 30.000 persones passen per la presó. Això marca un abans i un després. A París, amb els acords de Grenelle, els treballadors accepten uns augments salarials elevats i la tranquil·litat torna a les fàbriques. En el cas de l'Estat espanyol, podem dir que els Pactes de La Moncloa suposen el moment en què es treu la política de la fàbrica i es porta al Parlament. És la institucionalització de la rendició. En el cas de l'Estat espanyol, m'agrada fer un punt d'autocrítica. Ens va faltar intel·ligència per veure-ho: estàvem tan ficats dins d'aquesta onada intentant portar més enllà el moviment autònom que potser, si ho haguéssim vist més clar… Bé tampoc sé que hauríem fet. Vam intentar estar estirant fins al final.

La derrota de la classe obrera, i de tot el que representava, no s'ha explicat a aquí. Potser aquí ens ha faltat aquesta mirada.

Nosaltres des d'Espai en Blanc, 'a posteriori', hem fet una pel·lícula, l''Autonomía Obrera'. Uns amics van fer 'Setenta y dos horas', però poc més. Ens va faltar intel·ligència per veure el que venia i estar més preparats. Quan des del moviment autònom vèiem com la classe treballadora en certa mesura reculava, alguns van entrar a Herri Batasuna, altres vam entrar a la CNT… Va haver-hi com una mena d'explosió. Jo mateix vaig entrar a la CNT, no sent anarcosindicalista de tradició, pensant que podia allargar una mica un cicle de lluites que s'estava exhaurint.

També va haver-hi qui va passar al PSC. Potser van ser aquests gestos els que van fer que la balança anés decantant-se i que el moviment obrer es desmobilitzés.

És difícil precisar-ho. Els fets de Vitòria, amb tots els morts que es van produir, no van generar una gran vaga de protesta. En aquell moment, una sèrie de gent vam tenir la temptació de la lluita armada, ens hi vam aproximar, vam observar-la i vam veure que anàvem cap al fet que ens matessin i la vam desestimar. I altres, en el mateix moment, apostaven per entrar al PSC i fer una tendència autogestionària dins. Alguns d'aquest sector van arribar a assumir responsabilitats polítiques importants, com Enric Truñó, company meu del sector químic que va acabar com a regidor del PSC organitzant els Jocs del 92. No sé el que et porta a decidir quin camí prendre. No és el fet de ser més o menys radical. En el sector autònom va haver-hi un grup petit de gent que va creure de bona fe que es podia fer alguna cosa entrant al PSC. I en el famós míting d'aquest partit al Palau d'Esports van parlar d'anticapitalisme i d'autogestió. Progressivament van anar a parar cap al final de la llista electoral fins que van desaparèixer. Persones d'aquest sector es van deixar enlluernar: et donaven una tribuna, reconeixement públic de tot el teu passat… De l'altra manera quedaves arraconat, com jo. La filosofia és el que em va salvar, ja que vaig poder pensar filosòficament tot allò que havia passat. Havia cregut que canviàvem el món i de sobte estava sol a casa. I va començar una llarga

travessia de solitud.

> “En el 15-M ens va faltar més ràbia i més estratègia”

Centrem-nos en aquesta travessia. Als vuitanta és molt dura, als noranta es dulcifica una mica amb l’’okupació’ i el zapatisme…

És un període llarg de solitud amarga. Però alhora els autònoms teníem la dolorosa satisfacció de veure que la crítica que nosaltres fèiem a l’esquerra autoritària i hegemònica s’havia corroborat: la gent deixa les organitzacions, s’enfonsen els partits, les associacions de veïns queden com a tentacles de les institucions. És una victòria des del punt de vista de l’anàlisi, però personalment amarga. El 1994, amb el zapatisme sorgeixen noves formes de fer política. Després s’hi aniran acumulant diferents cicles de mobilitzacions: l’’okupació’, l’antiglobalització, el moviment contra la guerra de l’Iraq… Per resumir-ho, crec que la novetat en la forma de fer política és que, per uns moments, no es té en compte la correlació de forces. Les lluites d’aquests cicles passen a exercir un desafiament directe, a posar el cos. Un exemple són les contracimeres de la dècada dels 2000 i la seva determinació radical perquè la cimera no es pogués fer.

Hi ha qui diria que això era només el començament d’un procés polític més llarg que evolucionarà cap a la correlació de forces.

Agafant el cas del 15-M, es veu molt bé això que estàs dient, ja que representa aquesta nova manera de fer política que consisteix a interrompre la vida quotidiana i dir prou. En aquest cas, es va fer des de la intel·ligència col·lectiva amb la convicció que l’espai pot ser una palanca. Ocupar una plaça és fer servir l’espai per poder expressar el malestar. El gest radical de l’ocupació de la plaça obre un espai de l’anonimat. M’interessa remarcar que és un espai de l’anonimat, ja que això és el que s’ha anat perdent amb la “nova política”. A les places no hi anàvem ni com a treballadors ni com a ciutadans; hi anàvem com a singularitats. Com un cos que deia: no vull més això, vull viure. En aquest sentit, parlo d’una política diferent. Una política que significava posar el cos. L’espai de l’anonimat era el lloc on es prenia la paraula i es perdia la por. Què va passar? Perquè jo sóc el primer a reconèixer el límit d’aquest gest radical. Per què la polititització de l’existència que es va donar allà es para? És complicat contestar. Crec que la resposta és que el 15-M i aquest tipus de polititització de la vida, de l’existència, és massa romàntica. En el 15-M ens va faltar més ràbia i més estratègia.

Des de la ‘nova política’ el que s’ha fet és traduir en termes polítics el 15-M, però aquest ja era polític.

Com abans t’he dit, aquí tampoc és un problema de traïció. És evident que hi havia gent interessada a traduir políticament la força de l’anonimat que se’ls escapava. Però també és veritat que el 15-M es va convertir en un mirall de la mateixa societat. Un fet que ho mostra clarament és un dia que vaig arribar a la plaça de Catalunya i hi havia una taula a l’entrada on et preguntaven on volies anar segons els teus interessos: economia, ecologia, espiritualitat… Això és el que ens va enfonsar. És a dir, convertir en temes el que era un crit col·lectiu. De sobte, ja no sabíem per què érem allà, ho havíem convertit en temes que experts serien els que ho tractarien. De fet, la nova política no és res més que una nova manera de tematitzar un crit col·lectiu.

Creus que era possible que amb aquella estructura es pogués anar més enllà?

Una de les frases centrals del 15-M era aquella d'”Anem a poc a poc perquè anem lluny”, i això significava una relació diferent amb la política. Significava la polititització de l’existència. Com es

podia sostenir aquest crit de prou? Crec que només construint una posició en un camp de guerra. El problema és que construir-la és sobretot una aposta col·lectiva. Com es poden mantenir oberts els espais de l'anonimat? És molt difícil perquè som dins una societat capitalista, perquè tenim família, perquè a les 12 de la nit s'acabava el metro i havíem de tornar a casa els qui teníem fills, etc. No pots estar contínuament en marxa. D'altra banda, érem molt pocs. Quan baixaves al metro, veies una altra ciutat. La resposta a la teva pregunta seria: l'espai de l'anonimat, el gest radical que són l'expressió del voler viure. No sé com es pot mantenir aquest crit, la veritat. Puc dir grans frases, però de fet a mi mateix, si em fessin anar cada dia a una assemblea de veïns aquí al barri, no sé si hi aniria.

> "Tsipras ara és un maleït que ningú vol en un míting. Per què? Doncs perquè ha mostrat que no hi ha res a fer"

En el cas de Catalunya, a la nova política s'hi afegeix el creixement de l'independentisme. Però es passa de la proclama d'"Ho volem tot" a acceptar la política institucional com a eina per gestionar la vida i la realitat.

El 15-M, l'ocupació de les places, obre un buit. És un període d'experimentació política i vital, però no sabem mantenir obert aquest espai. Aquest buit que es crea serà omplert per dos discursos tradicionals, la nova política i l'independentisme, que plantejaran una polititització des de l'Estat. Traduir en el llenguatge polític allò que s'escapava: la força de l'anonimat, el gest desafiant, etc. En el cas de la nova política, és més interessant el que succeeix. La nova política s'enganya i ens enganya perquè pressuposa l'autonomia d'allò polític. I no és així. El subsistema polític, amb el seu codi govern-oposició, no té cap autonomia respecte a una realitat que s'ha fet plenament capitalista.

Com has vist l'emergència de forces polítiques noves, com Podem, o no tan noves, com la CUP?

La CUP és tragicòmica, i Podem, directament, cínic. La CUP està travessada per una tragèdia com a tal: que si s'institucionalitza, que si una mica d'anticapitalisme… Alhora és una comèdia com vam veure a l'assemblea aquella on van empatar per decidir el futur polític d'Artur Mas. Però en el cas de Podem ja és falsedat. Té una concepció de la política patètica i autoritària. Creu que tot passa al discurs, i que n'hi ha prou amb un bon relat per guanyar quotes de mercat. És una barreja de Lacan i de postmodernisme francès. No em fan gens de pena. Amb Podem el gest radical acaba en pura gesticulació. És l'espai de l'oportunisme i del cinisme. A la CUP encara hi ha alguna cosa de veritat. Pel que fa als altres, no són creïbles. Un dia, xerrant amb Raimundo Viejo , li vaig dir: "Vosaltres no tindreu temps de trair-nos perquè tot passa massa de pressa, tot crema massa de pressa. A vosaltres us donen espai per crear més confusió, desanimar la gent i ja està". Ell va contestar-me: "Totalment d'acord. Preparem junts el fracàs". Però no ens hem vist més…

I no s'hi pot fer res?

Al final del pròleg del llibre plantejo una cosa que crec que encara és vàlida. En un moment determinat es pot optar per fer un pas endavant i decidir pactar amb el PSC, en el cas de BComú, o amb CDC, en el cas de la CUP, o es pot parar i dir que no hi ha res a fer. Fer una interpel·lació col·lectiva. Aquest punt, aquesta presa de posició, dins del mateix sistema polític és impensable. Arribar a aquest punt seria el que donaria veritat a una pràctica política. Tsipras era estimat per tothom i ara és un maleït que ningú vol en un míting. Per què? Doncs perquè ha mostrat que no hi ha res a fer. Ha mostrat que el marge per a una altra política no és veritat. És en aquest sentit que dic que ens enganyen i s'enganyen. Amb la globalització la política d'Estat és la governamentalitat

neoliberal i dins d'aquesta no hi ha espai per a una altra cosa. La frase de Margaret Thatcher "No hi ha alternativa" és fastigosament certa. Però en aquest punt, assumint aquesta profunda derrota, començaria alguna cosa. I aquí és on no es vol arribar mai. Ens hem trobat en el punt en què Barcelona en Comú no pot intervenir al port de la ciutat pels límits competencials i pels forts interessos que hi operen, o tampoc poden tocar la Guàrdia Urbana. Davant d'això, què fem? Per mi, la posició seria cremem els vaixells i tirem endavant. Això és el que vaig dir a Raimundo Viejo. A mi, i a més gent, ens trobareu aquí. Ara, enganyant-nos, no.

> "Una nova política ha de tenir una dimensió col·lectiva i una dimensió personal"

Sembla que el poder té una dinàmica fagocitadora. Com es pot superar?

M'agrada dir que ens trobem en un bloqueig, en un 'impasse', que tindria una cara objectiva i una cara subjectiva. La cara objectiva ens diu que el que és políticament factible no canvia res i les accions que podrien aconseguir fer canvis veritables són políticament impensables. Crec que una nova esquerra hauria d'admetre això com a punt de partida. Aquest 'impasse' no s'ha de prendre com un límit infranquejable, com el final, sinó com un límit per anar més enllà. La cara subjectiva seria que hi ha un tall profund entre el destí personal i el destí col·lectiu. Avui difícilment algú pensa que col·lectivament podrà resoldre els seus problemes laborals. Cadascú es busca la vida com pot.

I com es pot sortir d'aquest bloqueig?

Sortir de l"impasse' només és possible travessant-lo. Es tracta de portar al final el sentiment que no pots més. Una manera de travessar-lo seria introduint el verb 'polititzar'. Així com Carl Schmitt en un moment determinat planteja passar de la política a allò polític. Crec que seria productiu passar d'allò polític a la polititització. Polititzar pot ser des de reivindicar la transparència a Internet fins a qüestionar-se la indústria alimentària, etc. Conjugar el verb 'polititzar' obre tot un ventall de possibilitats. Crec que en aquest punt és on es pot intentar anar una mica més enllà. La política mediatitza, representa, juga amb l'oportunitat, mentre que la polititització és imprevisible, articula, desplega un espai de possibles i implica un gir subjectiu. És el que et deia de les dues dimensions del voler viure: una nova política ha de tenir una dimensió col·lectiva i una dimensió personal. La idea de polititització permet, en certa manera, vincular aquestes dues dimensions.

Barcelona en Comú, Podem o la CUP accepten també aquesta doble dimensió d'allò personal i d'allò col·lectiu.

Crec que la discussió és quina relació hi ha entre fer política i polititzar com a verb. Polititzar té uns límits, quan hem parlat del 15-M, ho hem vist. Polititzar deixa a un costat la qüestió de la decisió. Fer política és una altra cosa. Encara més: moltes vegades fer política està oposat a polititzar perquè polititzar obre uns espais imprevistos, desencadena dinàmiques que s'escapen. En aquest sentit, penso que aquesta travessia de l"impasse' té a veure amb un gir subjectiu que posa la politització de l'existència al centre però sempre amb l'interrogant que ens diu "En algun moment s'ha de fer política?" i "N'hi ha prou amb la politització?". Una manera d'entendre aquest gir subjectiu és abandonem la política, conjuguem el verb 'polititzar' amb tot allò que implica i amb totes les dificultats.

> "Si tu no odies a fons la teva pròpia vida, no la canviaràs. Hi ha un odi que allibera"

Als teus llibres defenses el concepte d'odiar la vida. És una afirmació molt forta que no

apareix mai als mitjans ni als llibres d'autoajuda...

El treball, que era la forma de control polític per excel·lència, avui s'ha transformat en l'obligació de tenir una vida. Aquesta obligació l'anomeno la mobilització global. És la que organitza l'existència dins d'aquest ventre de la bèstia. Sota la mobilització global viure és tenir una vida, carregar amb una vida, fer d'un mateix un jo marca. Pel·lícules com 'El club de la lucha' representen molt bé aquesta realitat. El voler viure està capturat dins aquesta màquina de mobilització. Tot el que he intentat durant 40 anys és fer del voler viure un desafiament que per a mi seria l'obertura cap a una altra manera de fer política. Per fer del voler viure un desafiament, hem de sortir d'aquesta mobilització on estem ficats i que anomenem vida i que consisteix a tenir un 'curriculum vitae' enganxat al cul. Com podem sortir d'això? Durant algun temps vaig pensar que l'odi, un odi lliure, podia ser la manera de sortir-ne. Tu només pots fer del teu voler viure un desafiament si una passió forta trenca la teva por. Aquesta passió és l'odi. Parlo de l'odi a la vida que tens. Si tu no odies a fons la teva pròpia vida, no la canviaràs. Hi ha un odi que allibera. Si odio la vida, aixeco una línia que separa el que vull viure del que no vull viure. Quan vaig haver de plantejar-me la qüestió de la malaltia, vaig introduir la idea d'anomalia. En el moment en què la malaltia es va fer més forta sobre mi, vaig haver de plantejar-me més radicalment l'odi a la vida. Va ser quan vaig començar a parlar de la nit.

Pateixes una malaltia difícil de diagnosticar, la síndrome de fatiga crònica. Com afecta el teu pensament?

Amb el pas dels anys, la malaltia que pateixo es va anar fent més forta i més forta i va haver-hi un moment en el qual la idea que m'havia mogut a fer filosofia, que era "Què vol dir voler viure?", es va convertir directament en una necessitat vital. Em preguntava "Per què segueixo viu?" i "Què és el voler viure?". I en aquell moment vaig topar-me amb la necessitat de pensar la malaltia. En aquest camí vaig escriure 'Hijos de la noche' (Bellaterra, 2014), que conté moltes de les meves idees. El punt de partida és que hi ha unes malalties de la normalitat. Són malalties degudes al fet que justament estem mobilitzats permanentment perquè treballar és estar mobilitzat. Aquesta mobilització, aquesta màquina de mort que és el capitalisme, ens tritura. Les malalties de la normalitat són les malalties que surten d'aquesta impossibilitat de viure. De voler viure i no poder-ho fer. Les malalties de la normalitat, per tant, són vides que es trenquen perquè no poden seguir aquest ritme de mobilització que exigeix la mateixa realitat.

"Borracho de viento, y yo mismo hecho un jirón de viento me agarro con todas mis fuerzas a esta PUTA VIDA HERMOSA ". Tal com dius al final d"Hijos de la noche', malgrat tot, la vida és bella.

Normalment no faig servir paraulotes, però m'agrada molt aquesta frase perquè condensa aquesta relació ambivalent amb la vida i el que és la mateixa vida. 'Hijos de la noche' és un llibre molt personal, però és també un llibre de filosofia que traça una demarcació. Enfront Nietzsche o Deleuze, que ens diuen que el que s'ha de fer és afirmar la vida i que, per fer-ho, treuen de la vida tot el que són les passions tristes, jo plantejo que afirmar la vida implica necessàriament una lluita a mort amb la vida. Només una lluita a mort amb la vida pot provocar-la, i fer que vingui cap a nosaltres. En tota anomalia hi ha una força de dolor. I anomalia és tot aquell o aquella que diu prou, vull viure… Si aquesta força de dolor tu l'agafes, en certa manera ets amo de la teva vida. El problema, l'únic problema que es planteja, és com poder dirigir aquesta força de dolor i fer mal a aquesta realitat que m'ofega.